

Zdzisław Pawlak

Filozoficzne dzieło ks. prof. Stanisława Mazierskiego

Studia Włocławskie 4, 343-354

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ZDZISŁAW PAWLAK

**FILOZOFICZNE DZIEŁO
KS. PROF. STANISŁAWA MAZIERSKIEGO**

Środowisko znanych filozofów wrocławskich XX w., obok ks. Idziego Radziszewskiego (1871-1923) i ks. Józefa Iwanickiego (1902-1995), reprezentuje także ks. Stanisław Mazierski (1915-1993), którego umieszcza się w nurcie filozofii neoscholastycznej, płynącej z ośrodka lowańskiego, ściślej biorąc jest to tzw. tomizm lowański w filozofii przyrody. Ks. Mazierski, najpierw wykładowca filozofii w Wyższym Seminarium Duchownym we Wrocławku, a później przez 40 lat profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, w swojej działalności naukowo-filozoficznej wypracował przede wszystkim metodologię filozofii przyrody oraz filozofię nauk przyrodniczych. Jego koncepcje badawcze dotyczące filozofii tychże dyscyplin były inspirowane lowańskim stylem filozofowania, korespondującego z wynikami nauk przyrodniczych i formalnych.

Ks. Mazierski z tego rodzaju sposobem uprawiania filozofii spotkał się zwłaszcza jako stypendysta Institut Supérieur de Philosophie w Louvain. Dwuletni pobyt w tym środowisku naukowym i poznanie metod filozofowania charakteryzujących Szkołę Lowańską w sposób widoczny odbiły się później w jego pracy naukowo-badawczej. Działalność naukowa ks. prof. Mazierskiego, wsparta później przez ks. prof. K. Klósaka (też wychowanka i absolwenta Uniwersytetu Lowańskiego), odegrała decydującą rolę w rozwoju zainteresowań środowiska filozoficzno-przyrodniczego na KUL-u. Wpłynęła bowiem w sposób istotny na profil badawczo-dydaktyczno-organizacyjny całej sekcji filozofii przyrody.¹

W niniejszym artykule zostanie zaprezentowana sylwetka naukowa ks. prof. S. Mazierskiego oraz jego działalność filozoficzna. Refleksje nad twórczymi dokonaniem zostaną poprzedzone danymi z jego biografii pod kątem jego formacji naukowej. Celowo została tu pominięta szczegółowa analiza twórczości filozoficznej profesora Mazierskiego, gdyż jest ona przedmiotem oddzielnego, obszernego i o zupełnie innym charakterze opracowania.²

1. Sylwetka naukowa

Stanisław Mazierski urodził się 9 X 1915 r. w Kowalu k. Włocławka z rodziców Józefa i Apolonii z Rajewskich. Po ukończeniu 7-klasowej szkoły powszechnej w rodzinnej miejscowości (1929 r.) uczył się w Gimnazjum i Liceum Ziemi Kujawskiej we Włocławku. Tutaj też otrzymał świadectwo dojrzałości w 1935 r. Po rocznej przerwie wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego, gdzie do wybuchu II wojny światowej ukończył dwa lata filozofii oraz jeden rok teologii. Wojna przerwała mu studia na rok. Kontynuował je w Metropolitalnym Seminarium Duchownym w Warszawie i ukończył w 1943 r. Tegoż roku 19 czerwca otrzymał święcenia kapłańskie. Do zakończenia wojny pracował na terenie archidiecezji warszawskiej jako wikariusz. Po wyzwoleniu powrócił do diecezji włocławskiej, gdzie 14 III 1945 roku otrzymał nominację na administratora parafii Kruszyn. W następnym roku został mianowany prefektem gimnazjum we Włocławku oraz kapelanem Sióstr „Wspólnej Pracy”.

Na studia na sekcji filozofii chrześcijańskiej Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warszawskiego został skierowany w 1947 r. Tutaj słuchał wykładów m.in. takich profesorów, jak: W. Tatarkiewicz, ks. P. Chojnacki oraz ks. J. Iwanicki. Dyplom magistra teologii w zakresie filozofii chrześcijańskiej uzyskał 30 VI 1950 r. na podstawie pracy *Koncepcja metafizyki hipotetycznej u M. Wartenberga*.³ Po utworzeniu Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej na Uniwersytecie Warszawskim kontynuował tam studia filozoficzne, uwieńczone 24 XII 1951 r. uzyskaniem stopnia doktora filozofii na podstawie rozprawy *Pojęcie konieczności w filozofii św. Tomasza z Akwinu*.⁴ Promotorem był ks. prof. J. Iwanicki.⁵

Po ukończonych studiach, 15 I 1952 r. ks. Mazierski został wikariuszem w parafii św. Jana we Włocławku. Kilka miesięcy później (1 VIII 1952 r.) dostał nominację na profesora filozofii w Wyższym Seminarium Duchownym we Włocławku. W trzy tygodnie później (20 VIII 1952 r.) prymas Stefan Wyszyński zwrócił się z prośbą do bpa Franciszka Korszyńskiego o oddelegowanie ks. Mazierskiego do pracy naukowej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Bp Korszyński, biorąc pod uwagę ogromny brak księży (224 kapłanów włocławskich zginęło w czasie wojny), początkowo odmówił, pisząc 23 VIII 1952 r.: „chętnie życzeniom Ks. Prymasa zadośćuczynię, jeżeli Sekretariat da mi zastępcę ks. Mazierskiego”. Co więcej, 13 IX 1952 r. mianował ks. Mazierskiego prefektem studiów w seminarium. Potem nastąpiła kolejna wymiana listów między Prymasem a bpem Korszyńskim i wreszcie 7 X 1952 r. ks. Mazierski otrzymał zgodę na pracę na KUL-u.⁶

Nielatwa więc była droga ks. Mazierskiego do pracy naukowej na wyższej uczelni. W niespełna dwa lata później nowy ordynariusz diecezji wrocławskiej, bp Antoni Pawłowski, napisał do ks. Mazierskiego list w sprawie podjęcia wykładów z kosmologii (i nie tylko) w Wyższym Seminarium Duchownym we Wrocławku, a nawet uprzedził o możliwości odwołania z Lublina. Ostatecznie jednak ks. Mazierski, dzięki poparciu ks. prof. Iwanickiego (ówczesnego rektora KUL-u), pozostał w Lublinie i mógł kontynuować, rozpoczętą w roku akademickim 1952/53, pracę naukowo-dydaktyczną na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL, najpierw jako asystent, potem adiunkt przy Katedrze Metafizyki. Prowadził wówczas wykłady (kursoryczny i monograficzny) z metafizyki i filozofii przyrody oraz seminarium z filozofii przyrody. Po dwóch latach wykład z metafizyki przejął o. prof. M.A. Krapiec, a ks. Mazierski całkowicie skoncentrował się już odtąd tylko na problematyce związanej z filozofią przyrody. Oprócz zajęć na KUL-u miał przez szereg lat wykłady z metafizyki i filozofii przyrody w seminariach duchownych wrocławskim (1953–1954 i 1969–1970) i lubelskim (1956–1963).

W 1956 r. ks. Mazierski został mianowany kontraktowym zastępcą profesora Katedry Filozofii Przyrody. W tym też czasie aktywnie uczestniczył w organizowaniu specjalizacji filozofii przyrody (i powołaniu odrębnej sekcji), która została wyłoniona z sekcji filozofii teoretycznej w roku akademickim 1957/58, w związku z reorganizacją wydziału.⁷ Inicjatorami jej wyodrębnienia byli: ówczesny rektor KUL-u ks. prof. M. Rechowicz, ks. prof. J. Iwanicki, prof. C. Strzeszewski, doc. W. Staszewski, ks. doc. W. Kałkowski i ks. dr S. Mazierski (wówczas zastępca profesora), który też został pierwszym p.o. kierownika nowo powstałej sekcji filozofii przyrody.

Inicjatywa powołania tej sekcji była nowa i oryginalna, gdyż nie istniały wówczas tak pomyślane studia ani na uczelniach kościelnych, ani świeckich. Nowum tej koncepcji polegało na połączeniu w 5-letnim programie studiów wszechstronnego wprowadzenia studentów w nauki przyrodnicze z wielokierunkowym wykształceniem filozoficznym. Myślą przewodnią założycieli specjalizacji było zwłaszcza przygotowanie odpowiednich podstaw przyrodniczych dla studiów w zakresie filozofii przyrody. I chociaż taka koncepcja połączenia studiów filozoficznych z przyrodniczymi znana była od dawna w Wyższym Instytucie Filozoficznym w Louvain, to „jednak na KUL-u została ona w odmienny sposób zaprogramowana i obecnie realizowana”.⁸

W tym celu utworzono szereg pomocniczych katedr matematyczno-przyrodniczych: fizyki, matematyki, biologii ogólnej, botaniki, zoologii, chemii. Zorganizowano także laboratoria chemiczne, fizyczne i biologiczne, wyposażone nie tylko w sprzęt konieczny dla prowadzenia ćwiczeń ze studentami,

ale wystarczający również do prac eksperymentalnych stałych pracowników zakładów naukowych. Każdy z zakładów (było ich wtedy pięć) posiadał własny księgozbiór specjalistyczny. Ks. prof. Mazierski nie tylko doceniał znaczenie nauk matematyczno-przyrodniczych dla studiów kosmologicznych, ale „jak na filozofa [...] sam wykazywał dobrą orientację w naukach matematyczno-fizycznych. W czasie swych studiów uniwersyteckich słuchał wykładów z matematyki i fizyki u tak wybitnych uczonych, jak profesorowie: W. Sierpiński, S. Pieńkowski i C. Białobrzęski”.⁹

Habilitował się ks. Mazierski w 1961 r. na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej ATK na podstawie rozprawy *Determinizm i indeterminizm w aspekcie fizycznym i filozoficznym* (Lublin 1961). W latach 1962-1964 przebywał na stypendium naukowym w Institut Supérieur de Philosophie Katolickiego Uniwersytetu w Louvain, odbywając specjalistyczne studia pod kierunkiem profesorów: L. Raeymaekera, G. van Rieta i J. Ladriera. To właśnie pod wpływem łowańskiej szkoły filozoficznej ks. prof. Mazierski podkreślał, że „filozofia przyrody powinna mieć kontakt z naukami szczegółowymi, jeśli nie chce być anachronizmem w okresie burzliwego rozwoju fizyki i biologii”.¹⁰

Bezpośrednim zaś wynikiem studiów łowańskich ks. Mazierskiego (oraz wcześniejszych jego badań) jest praca zatytułowana *Prolegomena do filozofii przyrody inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej* (Lublin 1969). Rozprawa ta wraz z innymi publikacjami stała się podstawą do nadania autorowi tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego. Dzieło to jest nową (na tamte czasy) próbą metodologicznego ustawienia i uzasadnienia statusu naukowego tradycyjnej kosmologii filozoficznej. W tym studium z zakresu metakosmologii ks. Mazierski usiłował wykazać, że filozofia przyrody oparta na filozofii Arystotelesa i Tomasza z Akwinu jest autonomiczną dyscypliną filozoficzną, która bada przy pomocy abstrakcji fizycznej istotę najogólniejszych właściwości bytów materialnych. Kontynuacją tej problematyki, a nawet częściową realizacją zamierzeń nakreślonych przez autora w *Prolegomenach*, jest jego kolejna praca o charakterze podręcznikowym pt. *Elementy kosmologii filozoficznej i przyrodniczej*, Poznań 1972, przeznaczona przede wszystkim dla osób studiujących nauki przyrodnicze i filozofię przyrody, a więc studentów wydziałów filozofii oraz wyższych zakładów teologiczno-filozoficznych. Głównie ta rozprawa oraz inne prace naukowe stały się później podstawą do uzyskania przez niego tytułu profesora zwyczajnego.

W 1965 r. Rada Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL wybrała ks. prof. Mazierskiego na prodziekana tego wydziału i kierownika Katedry Filozofii Przyrody Nieożywionej (kosmologii). W 1966 r. został docentem, pięć lat później uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1981 r. profe-

sora zwyczajnego. W ciągu kilkunastu lat ks. prof. Mazierski pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Wykładów Uniwersyteckich oraz przewodniczącego Komisji Filozofii Przyrody Towarzystwa Naukowego KUL. Był również współorganizatorem ogólnopolskich sympozjów naukowych na KUL-u: *Problematyka czasu* (5-6 XI 1975); *W stulecie urodzin Alberta Einsteina* (17-18 XI 1978); *Nauki przyrodnicze – filozofia – religia* (19-20 XI 1980). Należał do różnych towarzystw naukowych, zarówno krajowych jak i zagranicznych: Towarzystwo Naukowe KUL, Polskie Towarzystwo Astronomiczne, Société Internationale pour l'Etude de la Philosophie Médiévale, Società Internazionale Tommaso d'Aquino.

Mimo ciężkiej choroby i przejścia na emeryturę nie rozstawał się z pracą naukowo-badawczą. Jeszcze jako emerytowany profesor, w ramach zajęć zleconych, prowadził seminarium z filozofii przyrody aż do 1991 r., a ostatnią recenzję wydawniczą ukończył na kilka dni przed śmiercią. Zmarł 23 VI 1993 r. w Lublinie.¹¹

2. Kierunki badań filozoficznych

Twórczy dorobek naukowy ks. prof. Mazierskiego rozpoczyna się w latach pięćdziesiątych XX wieku, wraz z jego pracą naukowo-dydaktyczną na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. Młodego doktora filozofii, absolwenta Uniwersytetu Warszawskiego, najpierw urzekła postać M. Wartenberga, ucznia prof. K. Twardowskiego i autora *Obrony metafizyki*. Wartenberg poddał krytyce poglądy pozytywistów, I. Kanta i neokantystów, kwestionujące metafizykę jako naukę. Ks. Mazierski, nawiązując do swojej pracy *Koncepcja metafizyki hipotetycznej u M. Wartenberga*, wyznał: „Aczkolwiek trudno się zgodzić z jego koncepcją hipotetycznej metafizyki, to jednak metody, jakimi posługiwał się uczeń Twardowskiego, fascynowały mnie (konfrontacja filozofii z naukami szczegółowymi). Już wtedy uświadomiłem sobie, że filozofia, która chce się rozwijać i być komunikatywna dla współczesnego człowieka żyjącego w nurcie cywilizacji technicznej, powinna zachować więź z naukami przyrodniczymi”.¹²

Dlatego też od chwili przyjęcia wykładów z filozofii przyrody do programu zajęć dydaktycznych wprowadził on nauki matematyczno-przyrodnicze, zwłaszcza fizykę. W swoich poszukiwaniach naukowych próbował konfrontować metody badań i wartość poznawczą rezultatów uzyskanych na płaszczyźnie fizycznej i filozoficznej. Owocem tych dociekań stała się rozprawa habilitacyjna *Determinizm i indeterminizm w aspekcie fizycznym i filozoficznym* oraz cały szereg artykułów z tego okresu. A nawet już wcze-

śniej, w pracy doktorskiej *Pojęcie konieczności filozofii św. Tomasza z Akwinu* w rozdziale IV konfrontuje metafizyczną konieczność przyczynową z koniecznością fizycznych relacji przyczynowych.¹³

Ponieważ od wielu lat pod adresem filozofii przyrody wysuwano zarzut, że jest ona mozaiką z różnych gałęzi wiedzy filozoficznej i przyrodniczej, dlatego ks. prof. Mazierski w swoich dociekaniach naukowych usiłował zbadać, jaki jest jej status metodologiczny, a w szczególności, jakie jest miejsce filozofii przyrody wśród innych dyscyplin filozoficznych, jaka jest jej metoda, jakie zagadnienia wchodzi w jej skład. Wreszcie, czy ma ona coś innego do powiedzenia niż nauki przyrodnicze.

Na te pytania odpowiada jego praca z zakresu metodologii klasycznej filozofii przyrody pt. *Prolegomena do filozofii przyrody inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej*. Ks. Mazierski uzasadnia w niej, że kosmologia klasyczna jest autonomiczną dyscypliną filozoficzną, gdyż może się wylegitymować specyficzną metodą i odrębnym, właściwym sobie przedmiotem dociekań, dotyczącym istotnych atrybutów bytów materialnych. Usiłuje również wykazać, że filozofia przyrody jest odmiennym typem poznania w stosunku do nauk przyrodniczych i metafizyki, chociaż z nich korzysta. W tym kontekście ks. Mazierski rozwiązuje kilka problemów kontrowersyjnych wśród neoscholastyków, a dotyczących tradycyjnej kosmologii, jak na przykład kwestia przedmiotu formalnego filozofii przyrody, krytyka trzech stopni abstrakcji, zagadnienie filozofii przyrody jako tzw. nauki pośredniej itd.

W dziele tym autor zaprezentował także program badań, do którego powrócił i częściowo go zrealizował w swojej kolejnej pracy *Elementy kosmologii filozoficznej i przyrodniczej*. W pozycji tej, o charakterze podręcznikowym, ks. prof. Mazierski przedstawia klasyczne (arystotelesowsko-tomistyczne) i współczesne sposoby poznawania otaczającego nas świata. Praca ta jest wyrazem jego nieustannych zainteresowań metodologicznych, zmierzających do zestawiania i konfrontowania tradycyjnej filozofii przyrody z osiągnięciami nauk fizykalnych. Dlatego znajdujemy w niej m.in. wiele wybranych problemów, takich jak: struktura i działanie ciał w ujęciu filozoficznym, przestrzeń i czas w szczególnej teorii względności, współczesne teorie kosmologiczne, zagadnienie determinizmu, indeterminizmu¹⁴ i przyczynowości oraz pewne kwestie z teorii poznania fizykalnego.

Cechą charakterystyczną twórczości naukowej ks. prof. Mazierskiego jest to, że wydawane przez niego poważne dzieła nie pojawiają się nagle, ale są przygotowywane przez długie lata w postaci artykułów i rozpraw, zamieszczanych przeważnie w „Rocznikach Filozoficznych”, niekiedy zaś w „Zeszytach Naukowych KUL” lub w „Studia Philosophiae Christianae”. I tak

przykładowo, zanim pojawiły się dwie ostatnie pozycje książkowe ks. Mazierskiego, były one jakby sygnalizowane i pewnie twórczo dojrzewające w publikacjach wcześniejszych w postaci wielu artykułów.¹⁵

Niektóre jego dzieła były owocem wieloletniej pracy naukowo-dydaktycznej na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. Tak było w przypadku dzieła życia ks. prof. Mazierskiego, za jakie jest uważana ostatnia jego monografia pt. *Prawa przyrody. Studium metodologiczne* (Lublin 1993). Problematyką praw przyrody w aspekcie metodologicznym i epistemologicznym, jako jedną z dziedzin filozofii przyrodoznawstwa, ks. prof. Mazierski zajmował się przez prawie 30 lat. Zainaugurował ją artykułem *Prawa przyrody jako uogólnienia indukcyjne*¹⁶ i kontynuował w całym szeregu opublikowanych artykułów.¹⁷

Ks. Mazierski w *Przedmowie* do swoich *Praw przyrody* wyznaje, że do opublikowania tego dzieła zachęcił go ks. prof. Kazimierz Kłósak, który przy ocenie jego dorobku zaproponował mu zebranie w całość i uzupełnienie nowymi uwagami jego dotychczasowych dysertacji naukowych o prawach przyrody.¹⁸ Praca powyższa jest więc wynikiem prowadzonych przez ks. Mazierskiego badań naukowych, które miały dać odpowiedź na wiele podstawowych pytań, m.in.: jak w dziejach myśli ludzkiej powstawało pojęcie praw ściśle deterministycznych i statystycznych? na jakiej podstawie dokonuje się operacja uogólniania indukcyjnego i akceptacja związków przyczynowych? czym są prawa przyrodnicze ze stanowiska epistemologicznego? jakie są kryteria ich uznawania? czy prawa przyrody dopuszczają możliwość zaistnienia niezwykłych zjawisk określanых jako cuda?

Autor *Praw przyrody* zaprezentował i przeanalizował w swoim dziele przede wszystkim klasyczne ujęcia prawidłowości przyrodniczych z uwzględnieniem prawidłowości statystycznych, a uczynił to przy pomocy aparatu pojęciowego zaczerpniętego z metodologii nauk przyrodniczych. Jest ono pomostem pomiędzy tradycyjnymi a najnowszymi metodologicznie opracowaniami z zakresu filozofii nauk przyrodniczych.

Rozległe obszary twórczości filozoficznej ks. prof. Mazierskiego dotyczą zasadniczo trzech płaszczyzn, na których można zlokalizować kierunki jego badań: metafizycznej, a ściślej mówiąc metakosmologicznej (koncepcja filozofii przyrody), metanaukowej (filozofia nauk przyrodniczych) oraz przedmiotowej (podstawowe zagadnienia filozofii przyrody, czyli kosmologii filozoficznej).¹⁹

Pierwszy kierunek jego badań filozoficznych z zakresu teorii filozofii przyrody zawiera próbę opracowania na fundamentach filozofii tradycyjnej (arystotelesowsko-tomistycznej) koncepcji filozofii przyrody, metodologiczne

wyodrębnienie jej spośród innych dyscyplin filozoficznych i nauk przyrodniczych oraz uzasadnienie jej statusu naukowego.

Drugi kierunek dociekań dotyczy zagadnień metanaukowych. Przedmiotem jego wielorakich badań metodologicznych są bowiem nauki przyrodnicze, głównie kosmologia przyrodnicza, która wyrosła na gruncie nauk fizykalnych. Najwięcej prac ks. Mazierskiego jest poświęconych właśnie problematyce metanaukowej, w tym przede wszystkim zagadnieniom poznania fizykalnego. Na tym polu wyróżnił się on szczególnie wśród autorów neotomistycznych, kładąc zarówno w swej badawczej pracy naukowej jak i dydaktycznej, a nawet organizacyjnej, szczególny nacisk przy uprawianiu filozofii przyrody na uwzględnienie wyników współczesnych nauk przyrodniczych, a przede wszystkim fizyki.

Trzeci kierunek badań ks. prof. Mazierskiego obejmuje płaszczyznę przedmiotową kosmologii filozoficznej i dotyczy wybranych zagadnień filozofii przyrody nieożywionej. Postępując zgodnie z duchem neoscholastyki typu lowańskiego, przedstawia on elementy klasycznej kosmologii filozoficznej, zwłaszcza kwestie podstawowych ciał istniejących w przyrodzie.

3. Osiągnięcia naukowe i organizacyjne

Opublikowany dorobek naukowy ks. prof. S. Mazierskiego jest znaczący i obejmuje: pięć pozycji książkowych, 39 artykułów i rozpraw (w tym dwie jako współautor wraz z ks. prof. Z. Hajdukiem i ks. prof. S. Zięba) oraz osiem innych prac (są to przeważnie głoszone z różnych okazji referaty i prelekcje, a także sprawozdania), nie licząc kilkunastu haseł w *Encyklopedii katolickiej* (t. 1-4, Lublin 1973-1983). Nie można pominąć jego skryptu dla studentów KUL-u pt. *Filozofia przyrody* (Lublin 1961), z którego korzystało wiele roczników studentów tej sekcji. Do powyższego zestawu należy również dodać pracę zbiorową pod jego redakcją pt. *Zarys filozofii przyrody ożywionej* (Lublin 1980). Pod jego kierunkiem powstało także kilkadziesiąt prac magisterskich i kilka doktorskich. Etatowo był związany z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, ale były również liczne jego powiązania z Akademią Teologii Katolickiej w Warszawie i z innymi ośrodkami naukowymi. Brał udział jako recenzent w wielu przewodach doktorskich i habilitacyjnych. Pisał również recenzje w sprawach awansu naukowego innych pracowników.

Obok powyższych osiągnięć ściśle naukowych ks. prof. Mazierskiego, trzeba podkreślić jeszcze inne jego dokonania o charakterze naukowo-organizacyjnym. Jest on bowiem jednym z głównych współtwórców sekcji filozofii przyrody i przez długie lata kierownikiem nowo powstałej specjalizacji.

Funkcję tę pełnił niezwykle ofiarnie i twórczo. Jak pisze ks. prof. Mieczysław Lubański, „żył on sprawami specjalizacji filozofii przyrody. Była ona dlań przedmiotem nieustannej troski i wysiłków organizacyjnych”.²⁰

Te jego inicjatywy, inspirowane koncepcją filozofowania właściwą dla neoscholastyki lowańskiej i połączone z tradycją żywej w filozoficznym środowisku KUL refleksji metodologicznej, ukształtowały w sposób zasadniczy podstawowe koncepcje badawcze oraz programowe całej sekcji filozofii przyrody, zwłaszcza w początkowych fazach jej rozwoju. A nie były to sprawy łatwe. Ks. prof. M. Heller tak wspomina wysiłki ks. prof. Mazierskiego: „Ja go zawsze podziwiałem, jeszcze jako student, jak on w tej trudnej sytuacji, z jednej strony chciał być nowoczesny, uprawiać filozofię taką, jaką się uprawiało w świecie, a z drugiej strony starał się jakoś zmieścić w ramach obowiązujących wtedy na KUL-u. Z początku nurt «flirtu» z naukami przyrodniczymi był słaby, potem się wzmacniał. Przyszedł na KUL ks. prof. Kazimierz Kłósak, który przyczynił się do późniejszej zmiany sytuacji”.²¹

Sam zaś ks. Mazierski, wspominając po latach zaproponowany przez siebie program studiów filozoficzno-przyrodniczych, wymagający od studentów przygotowania z fizyki i matematyki, przynajmniej w ograniczonym zakresie, napisał tak: „Z trudem wkraczały te projekty do świadomości zwłaszcza «rasowych» metafizyków i metodologów filozofii, którzy w imię specyficznej epistemologicznej odrębności filozofii i czystości metodologicznej nie byli zainteresowani wprowadzeniem nauk matematyczno-przyrodniczych do zajęć dydaktycznych z zakresu filozofii przyrody. Zajmując odmienne stanowisko w tej dziedzinie, próbowałem konfrontować metody badań i wartość poznawczą rezultatów uzyskanych na płaszczyźnie fizycznej i filozoficznej”.²²

Ks. prof. Mazierski, jako kierownik specjalizacji filozofii przyrody, zamierzał stworzyć na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL ośrodek naukowy, który by odgrywał znaczącą rolę w zakresie kosmologii teoretycznej: „Perspektywy realizacji tych zamierzeń kurczyły się w miarę upływu czasu, ponieważ nie było zrozumienia i zaangażowania Władz Uniwersyteckich w rozwój kosmologii przyrodniczej w latach 1969-1982. Próby zatrudnienia niektórych pracowników naukowych, którzy obecnie twórczo pracują w tej dziedzinie w innych uczelniach, spaliły na panewce. Zdaję sobie sprawę, że KUL jest uczelnią o profilu teologicznym i humanistycznym, do którego nie «pasują» studia przyrodnicze, a w szczególności kosmologiczne. Taka argumentacja nie jest przekonująca. Nie powinniśmy zapominać, że aktualna rewolucja naukowo-techniczna, zawrotny rozwój nauk biologicznych i fizycznych ogarniają swym wpływem coraz szersze kręgi ludzi, kształtują ich sposób myślenia, wartościowania, a nierzadko kierunek ich działania”.²³

Te oryginalne i ambitne zamierzenia i poczynania ks. prof. Mazierskiego w ówczesnej sytuacji uniwersyteckiej mogły być dyskusyjne i należy je rozpatrywać w tamtym kontekście, ale niewątpliwie świadczą one o jego ogromnej trosce i nieustannych wysiłkach, mających na celu dobro i naukowo właściwy, perspektywiczny rozwój specjalizacji filozofii przyrody.

Stopniowo realizowane i modyfikowane pomysły i przemyślenia ks. prof. Mazierskiego przenikały później do innych ośrodków uprawiania filozofii przyrody, co dokonało się w znacznym stopniu przez jego znakomitych uczniów. Chodzi tutaj szczególnie o ośrodek krakowski (Papieska Akademia Teologiczna – ks. prof. M. Heller) oraz ośrodek warszawski (Akademia Teologii Katolickiej – ks. prof. M. Lubański, ks. prof. B. Hałaczek, ks. prof. Sz. Ślaga).²⁴ Specjalizację filozofii przyrody ukończył cały szereg osób, zarówno świeckich jak i duchownych. Obecnie prawie każda wyższa uczelnia katolicka (chodzi głównie o seminaria duchowne) ma wśród wykładowców filozofii przyrody albo bezpośrednich uczniów ks. prof. Mazierskiego, albo już uczniów jego uczniów.

O ile jednak zainteresowania naukowo-filozoficzne ks. prof. Mazierskiego były związane głównie z filozofią przyrody nieożywionej, o tyle ks. prof. Kłószak, a także ks. prof. W. Sedlak (i inni) prowadzili faktycznie badania i studia z zakresu filozofii przyrody ożywionej. Są to bowiem dwie rzeczowo integralne części filozofii przyrody, wchodzące w skład systemu filozofii klasycznej, uprawianej w akademickim środowisku filozoficznym KUL.

Podsumowując osiągnięcia naukowo-organizacyjne ks. prof. Mazierskiego w tej dziedzinie, można powiedzieć, że „specyfikacja filozofii przyrody to dzieło które powstało z jego inspiracji, trwa nadal i rozwija się pomyślnie”.²⁵

* * *

Dorobek filozoficzny ks. prof. Mazierskiego zasługuje na szczególne podkreślenie zarówno od strony ilościowej, jak i jakościowej. Zakresowo jest bardzo obszerny i obejmuje: tradycyjną filozofię przyrody (arystotelesowsko-tomistyczną), konfrontację zasad filozofii tomistycznej z osiągnięciami nauk przyrodniczych oraz tzw. filozofię nauk przyrodniczych.

W dorobku tym znajdują się pozycje bardzo poważne i liczące się w świecie nauki, jak np. *Prolegomena do filozofii przyrody inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej* czy *Elementy kosmologii filozoficznej i przyrodniczej*. Szczególnego rozgłosu nabrała ta druga, która wzbudziła zainteresowanie nie tylko w polskich środowiskach naukowych. Jest ona bowiem znaczącym wkładem również w naukę światową. Wystarczy powiedzieć, że filozofia przyrody na fakultetach filozofii chrześcijańskiej uniwersytetów katolickich do tej

pory była najczęściej wykładana w oparciu o stare podręczniki, jak np. autorstwa łowańskiego filozofa przyrody F. Renoirte'a *Elements de critique des sciences et de cosmologie*, wydany w Louvain w 1945 r., a obejmujący tylko zagadnienia wybrane.

Ks. prof. Lubański, charakteryzując postawę naukową ks. prof. S. Mazierskiego, napisał tak: „Ks. Profesor ukazywał wieloaspektowość każdego niemal zagadnienia filozoficzno-przyrodniczego. Przestrzegał przed jednostronnością ujęcia. Z wielką erudycją wskazywał na liczne relacje zachodzące między różnymi stanowiskami filozoficznymi. Był ogromnie czytany, *au courant* aktualnych dyskusji naukowo-przyrodniczych i filozoficznych. Bardzo poważnie traktował swoje obowiązki jako recenzenta prac naukowych. Był zdania, że przygotowanie gruntownej, wnikliwej, krytycznej recenzji jest prawdziwym egzaminem dla uczonego. W pracach studenckich potrafił wydobyć nowe pomysły i zachęcić początkującego adepta filozofii przyrody do dalszych badań. Nieustannie inspirował i zachęcał do pracy naukowej”²⁶

PRZYPISY

¹ Por. Z Hajduk, *Filozofia przyrody w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, „Roczn. Filozoficzne” (RF), 46(1998), z. 3, s. 25-26.

² Zob. Z. Pawlak, *Neoscholastyka i formy jej kontynuacji. Studium analityczno-krytyczne twórczości filozofów wrocławskich XX wieku*, Włocławek 2001, s. 227-288.

³ Wydrukowana w „Collectanea Theologica” 24(1953), fasc. 1-4, s. 75-120.

⁴ Rozprawa ta ukazała się drukiem w Lublinie w 1958 r.

⁵ Tak podaje sam ks. Mazierski w swoim autobiogramie – *Stanisław Mazierski*, „Ruch Filozoficzny”, 43(1986), nr 1, s. 86 oraz ks. M. Lubański, *Pamięci księdza profesora Stanisława Mazierskiego (1915-1993)*, „Studia Philosophiae Christianae” 30(1994), nr 1, s. 191. Inni autorzy podają, że promotorem był ks. prof. P. Chojnacki, np. Z. Hajduk, H. Piersa, *Ksiądz Stanisław Mazierski 1915–1993*, „Przegl. Uniwersytecki” 5(1993), s. 15; Z.E. Roskał, *Ks. Stanisław Mazierski – biografia naukowa*, RF 43(1995), z. 3, s. 5. Prawdopodobnie rozbieżność ta wzięła się stąd, że praca była pisana na seminarium doktoranckim prowadzonym przez ks. prof. Chojnackiego, ale promotorem mógł być ks. prof. Iwanicki.

⁶ Archiwum Diecezjalne we Włocławku,teczka personalna ks. S. Mazierskiego.

⁷ Po powołaniu do istnienia Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL w 1946 r., zgodnie z tradycją wyższych uczelni katolickich, utworzono na nim Katedrę Kosmologii, czyli filozofii przyrody nieożywionej i powierzono jej kierownictwo ks. prof. S. Adamczykowi. O zasługach ks. Mazierskiego w tworzeniu nowej sekcji filozofii przyrody informują m.in.: Z. Hajduk, *Filozofia przyrody w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, art. cyt., s. 25-26; M. Heller i M. Lubański, *Nauka – filozofia nauki – filozofia przyrody (dyskusja panelowa)*, RF 44(1998), z. 3, s. 93-94.

⁸ S. Mazierski, *Z dziejów specjalizacji filozofii przyrody na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, RF 16(1968), z. 3, s. 6.

⁹ Z. Hajduk i H. Piersa, *Ksiądz Stanisław Mazierski 1915–1993*, art. cyt., s. 15.

¹⁰ S. Mazierski, *Refleksje nad moją pracą naukową na KUL z perspektywy czasu*, RF 32(1984), z. 3, s. 6.

¹¹ Zob. Z. Pawlak, *Neoscholastyka i formy jej kontynuacji*, dz. cyt., s. 218-219.

¹² S. Mazierski, *Refleksje nad moją pracą naukową...*, art. cyt., s. 6.

¹³ Por. S. Mazierski, *Pojęcie konieczności w filozofii św. Tomasza z Akwinu*, Lublin 1958, s. 79-105.

¹⁴ Zob. np. M. Kundzicz, *Determinizm i indeterminizm Bolesława Gaweckiego i Stanisława Mazierskiego*, Wrocław 1974 (praca absolutor. – PFT Wrocław, mszps).

¹⁵ Problematykę dwóch ostatnich dzieł ks. Mazierskiego zapowiadają takie np. artykuły, jak: *Fizykalne a filozoficzne wyjaśnianie rzeczywistości*, RF 7(1959), z. 3, s. 39-67; *Podstawowe realności w filozofii i fizyce*, RF 8(1960), z. 3, s. 5-22; *Czy filozofia przyrody inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej jest tzw. nauką pośrednią?*, RF 14(1966), z. 3, s. 5-16; *Przedmiot filozofii przyrody inspiracji arystotelesowsko-tomistycznej*, RF 15(1967), z.3, s.5-30; *Relatywizacja przestrzeni i czasu w szczególnej teorii względności*, RF 19(1971), z. 3, s. 35-52 itd.

¹⁶ RF 11(1963), z. 3, s. 15-30.

¹⁷ *Współczesne koncepcje praw przyrody*, „Zeszyty Naukowe KUL”, 10(1967), nr 2(38), s. 25–36; *Mario Bungego klasyfikacja praw przyrodniczych*, RF 20(1972), z. 3, s. 5-19; *Zagadnienie kryteriów uznawania twierdzeń ogólnych za prawa przyrodnicze*, RF 21(1973), z. 3, s. 23-42; *Geneza i rozwój pojęcia praw statystycznych*, „Studia Philosophiae Christianae” 15(1979), nr 1, s. 61-80; *Prawa fizykalne a prawa biologiczne*, RF 30(1982), z. 3, s. 97-117 itd.

¹⁸ Por. S. Mazierski, *Prawa przyrody. Studium metodologiczne*, Lublin 1993, s. 12.

¹⁹ Por. Z. Hajduk, *Filozofia przyrody w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, art. cyt., s. 28; Z.E. Roskal, *Ks. Stanisław Mazierski – biografia naukowa*, art. cyt., s. 6; S. Mazierski, *Refleksje nad moją pracą naukową...*, art. cyt., s. 6-11.

²⁰ M. Heller i M. Lubański, *Nauka – filozofia nauki – filozofia przyrody*, art. cyt., s. 93-94.

²¹ Tamże, s. 93.

²² S. Mazierski, *Refleksje nad moją pracą naukową...*, art. cyt., s. 6.

²³ Tamże, s. 11.

²⁴ Por. Z. Hajduk, *Filozofia przyrody w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim*, art. cyt., s. 25-26.

²⁵ M. Lubański, *Pamięci księdza profesora Stanisława Mazierskiego...*, art. cyt., s. 192.

²⁶ Tamże.